

Ім'я користувача:
Полтавський інститут економіки і права Полтавськи...

ID перевірки:
1016171283

Дата перевірки:
01.04.2024 16:56:29 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet

Дата звіту:
01.04.2024 16:59:01 EEST

ID користувача:
100011299

Назва документа: Тарн_курсова_юнічек

Кількість сторінок: 39 Кількість слів: 8877 Кількість символів: 70166 Розмір файлу: 294.50 KB ID файлу: 1015926323

25.3% Схожість

Найбільша схожість: 7.09% з Інтернет-джерелом (<https://uazmi.org/news/post/26cfd91d6d32f38723ad8ffd35f36cb3>)

25.3% Джерела з Інтернету

429

Сторінка 41

Пошук збігів з Бібліотекою не проводився

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
Полтавський інститут економіки і права

Кафедра правознавства та фінансів

СУТЬ І МЕТОДИ АНТИІНФЛЯЦІЙНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Курсова робота

Виконав:

здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої
освіти спеціальності
072 Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок
Полтавського інституту
економіки і права
Таран В. І.

Науковий керівник:

доцент кафедри
правознавства та фінансів,
кандидат економічних наук,
ДОЦЕНТ
Шевченко Б.О.

Полтава – 2024

ВСТУП

**РОЗДІЛ.1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНФЛЯЦІЇ ТА
АНТИІНФЛЯЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ**

1.1 Інфляція та її види

1.2 Причина і наслідки інфляції

1.3 Методи антиінфляційної політики держави

РОЗДІЛ 2. АНТИІНФЛЯЦІЙНА ПОЛІТИКА І УКРАЇНИ

2.1. Досвід інфляційної політики в Україні та історія її розвитку

2.2 Воєнні загрози економіці України

2.3. Напрями підвищення ефективності антиінфляційної політики України

ВИСНОВКИ

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

ВСТУП

Інфляція є складним соціально-економічним явищем. Як економічне явище інфляція існує тривалий час. Вважається, що вона з'явилася, чи не з виникненням грошей, з функціонуванням яких нерозривно пов'язана. Інфляція є однією з найбільш гострих проблем сучасного розвитку економіки в багатьох країнах світу, негативно впливаючи на всі сторони життя суспільства.

Актуальність роботи полягає в тому, що інфляція – це одна з головних проблем сучасної економіки в більшості країн світу, яка негативно впливає на всі сторони життя суспільства. У зв'язку з цим питання антиінфляційної політики, вдосконалення підходів до її проведення та пошуку оптимального поєднання інструментів державного регулювання економіки знову набувають як наукової, так і практичної значущості. Актуальність теми курсової роботи визначила об'єкт, предмет і мета дослідження.

Об'єктом дослідження у цій роботі є інфляційні процеси у національній економіці.

Предметом дослідження є процес розвитку інфляції та вплив антиінфляційних заходів на інфляцію.

Метою дослідження, проведеного в рамках курсової роботи, є аналіз ефективності методів регулювання інфляції в економіці України та вироблення авторського бачення основних напрямів її вдосконалення у середньостроковій перспективі.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено **такі завдання**:

1) проаналізувати існуючі підходи до визначення сутності інфляції, розглянути її основні причини, види та форми, особливості інфляційних процесів в економіці України

2) розглянути основні інструменти антиінфляційної політики та механізм їх впливу на інфляцію, проаналізувати методи та інституційні питання антиінфляційної політики в Україні;

3) виявити особливості інфляційних процесів в економіці України та проаналізувати причини прискорення інфляційних процесів у національній економіці;

4) проаналізувати ситуацію в грошово-кредитній сфері економіки України та розкрити основні причини прискорення інфляційних процесів та перспективи розвитку ситуації в середньостроковій перспективі;

5) запропонувати аргументоване бачення автора курсової роботи щодо можливих напрямів удосконалення антиінфляційної політики в Україні на середньострокову перспективу.

У роботі було застосовано такі **методи дослідження**: описи, систематизації, класифікації, аналітичний метод, метод порівняльного аналізу, статистичний, графічний, метод збирання фактів.

Інформаційну базу дослідження склали: наукова література з економічної теорії, наукові статті на тему даної роботи, нормативно-правові акти, статистичні дані та ресурси інтернету.

РОЗДІЛ.1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНФЛЯЦІЇ ТА АНТИІНФЛЯЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1 Інфляція та її види

Інфляція є однією з найважливіших проблем економік багатьох країн світу. Вона вкрай негативно впливає всі сторони життя суспільства, руйнує економічну систему країни, знищує грошові заощадження, перешкоджає економічному зростанню. Інфляція (від латинського inflation – здуття) – це процес знецінення грошей, що проявляється у загальному підвищенні цін [1].

Інфляція відображає процес надлишкового випуску паперових грошей, які не забезпечені належною кількістю товарів. Вона виявляється у тривалому нестабільному становищі ринків у бік попиту. Але не завжди таку ситуацію варто приймати за інфляцію. Слід пам'ятати, що зміна цін на товари може бути викликана низкою економічних обставин (сезонних коливань, запровадження нових податків, покращення якості продукції, зменшення видобутку ресурсів тощо) [2].

Але якщо нестабільне становище затягується і стає проблемою кількох ринків, можна судити про процес інфляції. Протилежний інфляції процес називається дефляцією [2]. Цей процес проявляється у загальному падінні цін шляхом вилучення надлишкової грошової маси з обігу збільшення купівельної спроможності грошей. Проводиться державою з метою зниження темпів інфляції такими методами як збільшення податків, підвищення облікової ставки відсотків за позиками, підвищення продажу цінних паперів. Однією із форм дефляції є дезінфляція. Вона має на увазі зменшення інфляції без підвищення рівня безробіття. Дезінфляція зазвичай передбачає такі методи як ведення контролю за цінами на дефіцитні товари та встановлення обмежень на покупки на виплат [1]. Останнім часом вчені стали виділяти особливий вид інфляції – стагфляцію. Це процес, який проявляється у загальному підвищенні рівня цін при скороченні обсягів виробництва, що призводить до збільшення рівня

безробіття. Стагфляція є найгіршим проявом інфляції, т.к. у ній поєднуються 2 процеси: зниження темпів виробництва та зростання цін.

Розглянемо деякі види інфляції докладніше.

Відкрита інфляція найчастіше існує у ринковій економіці. Являє собою зростання цін на товари та послуги. Надлишкова грошова маса не забезпечується відповідною кількістю товарів та послуг.

Прихована інфляція виникає у неринковій економіці. Економіка такого типу контролюється державою, існує директивне ціноутворення, таким чином, інфляція існує у вигляді погіршення якості або дефіциту товарів і послуг [3].

Інфляція попиту проявляється при неконтрольованому зростанні грошової маси до рук населення. Додаткова емісія грошей призводить до перевищення попиту над пропозицією, що породжує зростання цін. Інфляція попиту враховує залежність грошової маси від попиту та коливання курсу валют. При ослабленні курсу тієї чи іншої валюти інфляція попиту зростає [2].

Інфляція пропозиції відбувається через підвищення витрат, витрат виробництва, що призводить до підвищення цін на продукцію, що випускається. Через підвищення ціни ресурси підвищуються ціни певні види продукції. Для придбання товарів, що подорожчали, інші виробники змушені підняти ціну на свій товар. Інфляція витрат може призвести до одночасного зростання інфляції та безробіття на тлі спаду виробництва [4].

Повзуча інфляція є такий стан економіки, при якому підвищення цін не перевищує 10% на рік. При такому вигляді інфляції ціни зазвичай зростають швидше за заробітну плату, але при цьому вона стимулює виробництво і не супроводжується кризовими явищами. Багато економісти вважають таку інфляцію нормальним явищем економіки, т.к. вона не впливає на процес виробництва.

За галопуючої інфляції середньорічне зростання цін не перевищує 200%. Проявляється у відчутному дисбалансі економіки країни, порушенні звернення грошової маси. Представляє небезпеку для економіки, особливо в країнах, що розвиваються. Такий інфляцією важко управляти, існує ймовірність економічних криз [5].

Гіперінфляція виявляється у темпах зростання цін, які перевищують 200% (за Ф.Кеганом, темп зростання цін більше 50% на місяць). Інфляція такого типу настає у періоди серйозних потрясінь, криз, катаклізмів, воєн. Державою виробляється надмірна емісія грошей покриття дефіциту бюджету. Цілком неконтрольоване зростання цін може призвести до краху економічного ладу країни.

Регіональна інфляція проявляється у збільшенні різних видів цін.

Світова інфляція – інфляція відбувається у країнах, включених у різні економічні об'єднання.

Експортована інфляція проявляється у зниженні цін на експортовані товари. Ця ситуація призводить до дефіциту доходу.

Інфляція, що імпортується. Імпорт товарів з нестабільною ціною «імпортує» інфляцію до країни [6].

У разі збалансованої інфляції зростають помірно та стабільно, як і всі інші економічні показники. Суб'єкти господарювання поступово пристосовуються до зростання цін [6].

При незбалансованій інфляції зростання цін хаотично скаче і економіка не встигає пристосуватися до такого підвищення цін.

У цілому нині інфляція виникає за наявності інфляційного потенціалу, існуючого як надмірного попиту чи недостатнього пропозиції, і може виявлятися у вигляді відкритого зростання цін, якщо платоспроможний попит дозволяє потенціалу реалізуватися в ціновій динаміці, згортання випуску продукції і на виникнення товарного дефіциту, Якщо потенціал інфляції не реалізувався в зростанні цін, або, як варіант - зростання неплатежів, що компенсують дефіцит доходів товаровиробників при наявності обмежень. Виникнення тієї чи іншої форми прояву інфляції залежить від застосовуваних методів державного регулювання економіки [6].

1.2 Причина і наслідки інфляції

Інфляція безпосередньо залежить від зміни рівня цін через невідповідність грошової та товарної маси. Часто причини інфляції криються у помилках державної політики. Інфляція проявляється у зростанні цін, але при цьому помилково вважати, що причини лише у грошовому кругообігу. Причинами інфляції є диспропорції у виробничих сферах. Також зростання цін не завжди свідчить про інфляцію, він може бути викликаний сезонними або циклічними коливаннями попиту та пропозиції, підвищенням продуктивності праці та низкою інших факторів [7].

Динаміка цін на світовому ринку проявляється в зростанні цін на товари, що імпортуються, що залучає країну у світову інфляцію. Також зменшення ціни на предмети імпорту знижує дохід від зовнішньої торгівлі. Крім торгового звернення, інфляція може виникати за допомогою каналів переміщення короткострокових капіталів з однієї країни до іншої, а також через відмінності ставок банківського відсотка в різних країнах.

Торгова дискримінація відбувається після запровадження санкцій проти країни, скасування торговельного звернення [7].

Підвищення боргу країни призводить до зниження купівельної здібності національної валюти.

Безперервне зростання витрат держбюджету, що супроводжується зростанням держсектора, проведенням соціальних програм, зростанням сектору військової промисловості та мілітаризацією призводить до інфляції. Виробництво озброєнь, збільшуючи ВВП, не перевищує виробничий потенціал країни. З економічної погляду, зростання військового сектора уповільнює розвиток економіки [1].

Зміна структури економіки виявляється у уповільненні розвитку важливих виробничих галузей.

Зниження продуктивність праці при безпідставному підвищенні зарплати. Підвищення ролі профспілок, які вимагають збільшення зарплати шляхом скорочення пропозиції праці. Підвищення заробітної плати веде до зростання витрат виробництва, що є одним із факторів інфляції [7].

Необґрунтована грошова емісія і, як наслідок, порушення грошового обігу. Наявність надлишкової грошової маси, не забезпеченої товарами та послугами, веде до зменшення купівельної спроможності грошей. Ситуація загострюється за неправильного коригування банківського відсотка або ставки податків.

Невірна політика держави, що виражається у підвищенні податків, ставок на позики. У відповідь на підвищення ставки податку виробник підвищує ціни на власну продукцію. В результаті попит падає і, отже, знижуються обсяги виробництва. Встановлення великої ставки податку створює передумови для штучного збільшення виробничих витрат [8].

Освіта великих монополій і олігополій, необґрунтовано підвищують ціни. Існування на ринку обмеженої кількості виробників призводить до руйнування ринкового механізму, т.к. за таких умов неможлива конкуренція. Монополії також перешкоджають державному антимонопольному регулюванню.

Необґрунтовані інфляційні очікування. Такий період характеризується тим, що населення весь час очікує підвищення рівня цін і запасається товарами на користь, трудящі вимагають підвищення заробітної плати, виробники підвищують ціни на свою продукцію [8].

Крім причин інфляції, існують і наслідки, які не менш важливі і призводять до різних негативних змін в економіці. Наслідки інфляції різні і значною мірою залежить від виду інфляції. Найбільш важливо вивчити наслідки інфляції, у тому, щоб виробники були готові змін і адаптувалися до них. Інфляція як підриває економіку країни, а й погіршує міжнародні торгово-грошові відносини коїться з іншими.

Перехід грошової маси із приватних рук до держбюджету. Грошовий капітал знецінюється і населенню доводиться віддавати більше грошей за звичні товари. Так званий «інфляційний податок», який сплачують усі власники фінансових ресурсів. Податок не санкціонований державою і є регресивним, тобто. бідним людям доводиться платити більше за багатих. Через відстрочку перегляду ставок заробітної плати споживачеві доводиться витратити більше

грошей на товари. Тобто, відбувається ситуація, коли ціни на товари піднялися, а рівень заробітної плати залишився тим же.

Через знецінення «амортизаційних відрахувань» фірм вони втрачають цей вид інвестицій.

Страждають люди, які надали в кредит свої заощадження через знецінення кредитів. Зниження кількості людей, згодних дати в борг власні заощадження [9].

Зменшення імпорту та збільшення експорту товарів призводить до зростання безробіття та зменшення вигоди вітчизняних товаровиробників, що також негативно позначається на стані економіки країни. Збільшення експорту призводить до неконкурентоспроможності вітчизняних товарів над ринком [9].

Через збільшення ризиків вкладення бізнес інвестиції мають коротко-терміновий характер.

Починають виявлятися також соціально-суспільні проблеми, які полягають в ослабленні позицій владних структур, недовірі населення державним органам, невпевненості у завтрашньому дні. Посилюється соціальне розшарування суспільства, майнова нерівність.

У міру зростання інфляції знижується стимул працівників до праці, що призводить до зниження продуктивності вітчизняного виробництва.

Таким чином, інфляція слабшає позиції державної влади. Вилучення грошових коштів з приватних рук до держбюджету призводить до національних незадовольень, зниження довіри до влади, повстань і страйків.

1.3 Методи антиінфляційної політики держави

Для поліпшення ситуації в суспільстві уряд країни, що перебуває в кризі, повинен проводити ряд заходів щодо антиінфляційного регулювання. Воно може проводитися за допомогою грошової реформи чи антиінфляційної політики. Грошова реформа - це повне або часткове зміна грошової системи країни, яке може проводитися такими методами: дефляцією, деномінацією, девальвацією та ревальвацією. Дефляція - вилучення надлишкової грошової

маси грошових знаків з обігу [10]. Деномінація – встановлення грошової одиниці шляхом зміни одних старих знаків на нові. Девальвація – зниження обмінного курсу валюти іноземні. Ревальвація – процес протилежний девальвації, тобто. підвищення валютного курсу грошової одиниці. Антиінфляційна єдина державна політика – політика, яку проводить державна влада, забезпечуючи зрештою стабільність національної грошової [10]. Ця політика поєднує у собі відновлення нормального функціонування економіки та збереження купівельної спроможності національної валюти. Метою такої політики є приведення інфляції до помірному темпу та зниження її рівня до помірному. У характері цієї політики можна назвати 2 підходи:

1) Перший підхід заснований на бюджетній політиці, яка передбачає таку зміну співвідношення державних і приватних доходів, зміна податкових ставок. За допомогою різних програм владні структури зменшують держвитрати, грошову емісію, піднімають податки і припиняють або затримують сплату заробітної плати, тим самим заповнюючи бюджет. Такий підхід більше віддають перевагу представникам сучасного кейнсіанства. З допомогою цього підходу відбувається регулювання сукупного попиту [11].

2) Другий підхід – це гнучке грошово-кредитне регулювання. Такий підхід формально не підвладний уряду, т.к. здійснюється Центробанком країни. Цей метод використовується лише як короточасний захід регулювання економіки. Він передбачає зміну грошей у обігу, підвищення ставок за позиками та обмеження кредитів. Такий підхід найкращий для представників неокласичного напрямку. Даний підхід так само називається регулюванням сукупної пропозиції.

За допомогою підвищення ключової ставки відсотка обмежується обсяг банківського обігу. Деяким організаціям стає не вигідно брати кредити за завищеними відсотками. На тлі підвищення ставок Центрального Банку Комерційні банки теж підвищують відсотки за своїми кредитами. Приватним особам або не вигідно брати такі кредити, або у них йде більше часу на сплату позик такого типу, що призводить до зменшення грошової швидкості обігу. Однак цей метод може знизити темпи розвитку економіки.

Вплив на норму обов'язкового резервування. ЦБ контролює діяльність комерційних банків за допомогою меж обов'язкових резервів. Обов'язкові резерви – кошти, які банк неспроможна надавати у кредит, а повинен тримати своєму рахунку в ЦБ. У період інфляції ЦП збільшує масу даних резервів. Чим довше застосовується дана політика, тим більше резервів накопичиться в Центробанку, отже, зникає сенс випускати нові гроші, потрібно лише зменшити норму резервування [12].

Операції із цінними паперами державного рівня. Центральний Банк має у своєму розпорядженні папери національного значення - облігаціями. У період інфляції, з метою зменшення грошей у обігу, ЦП починає продавати облігації, в результаті вилучаючи гроші на користь держави. Такий спосіб найбільше впливає на інфляційне становище.

Одним з важливих моментів антиінфляційної політики вважається забезпечення ефективного функціонування фінансового ринку, основними показниками якого є: ступінь насиченості ліквідними засобами, здатність забезпечити безліч грошових операцій, відкритість, конкурентоспроможність, інфраструктура. Неефективне функціонування фінансового ринку дуже впливає на процес інфляції[13].

На зростання цін також впливають недовіра до національної валюти та інфляційні очікування. У такому разі антиінфляційна політика називається антиінфляційною стратегією і надає як позитивний, так і від'ємний вплив. Позитивне проявляється в тому, що уряд проводить ряд ефективних заходів щодо припинення дисбалансу в економіці, а негативний – в помилках щодо регулювання ситуації.

Таким чином, для вибору певної антиінфляційної політики необхідно розібратися в причинах інфляції, адже для кожного типу відповідає свій тип виходу з ситуації, що залежить від глибини і масштабів інфляції.

РОЗДІЛ 2. АНТИІНФЛЯЦІЙНА ПОЛІТИКА І УКРАЇНИ

2.1. Досвід інфляційної політики в Україні та історія її розвитку

Дослідження інфляції як економічної категорії показало її неоднозначність і двоїстий характер. Загальноприйнятий узагальнюючий показник інфляції – зростання ціни товари та. Разом з тим, гроші в економіці відіграють роль своєрідного двигуна розвитку всіх системотворчих елементів.

Структурні зміни багато в чому залежать від того, в якому обсязі та в які сектори економіки спрямовуються кошти. Тому розвиток національної економіки України в умовах глобалізації потребує комплексного аналізу причин, зокрема інфляції, які можуть стимулювати чи руйнувати економіку.

Актуальність цього дослідження визначається необхідністю з'ясування економічного змісту, причин та механізму розвитку інфляції, а також особливостей та пріоритетних напрямів регулювання інфляції в Україні з урахуванням світового досвіду [15].

Тому мета наукового дослідження полягає в обґрунтуванні механізму діагностики та запобігання нерегульованим інфляційним процесам. Вирішення питань управління інфляцією та перетворення її на один з факторів економічного зростання відображено в роботах провідних вчених економістів [1, 2, 3].

Завдання дослідження включають аналіз сучасних тенденцій та закономірностей зміни цін.

Необхідно відповісти на запитання: чи завжди зростання цін є інфляцією, чи це один із показників, що відображають

розвиток ринку товарів та послуг, а також, де межа між необхідним наповненням економіки грошовими коштами та переповненням її національною валютою, що знецінилася.

З'ясування закономірностей розвитку інфляційного процесу, його циклічності має велике наукове значення. Вирішення такої глобальної проблеми

потребує комплексного підходу. Практика показала, що з подолання стрімкого зростання цін недостатньо використовувати лише монетарні заходи. Такі дефляційні заходи, як не виплата заробітної плати, пенсій, допомог призводить до зменшення платоспроможного попиту, що є основою економічного розвитку.

Результатом має стати визначення напрямів регулювання інфляційних процесів в Україні.

Як слушно зазначає Л.М. Красова, сучасні інфляційні процеси в країнах СНД були закладені в період планово-централізованої економіки СРСР, коли штучно розсувалися об'єктивні межі дефіцитного фінансування, розвивалася кредитна експансія, а також грошова емісія, орієнтована на виробництво засобів виробництва та ВПК [2, 32].

Історично склалося, що основну тяжкість підвищення цін несли у собі будівельники, ремісники, наймані робітники, тобто всі, хто був власником засобів виробництва, чия заробітна плата, зазвичай, відстає від підвищення цін.

Зменшення купівельної сили грошей ніколи не вдається повністю компенсувати, у результаті відбувається прискорене скорочення реальної заробітної плати [3, 713].

У даному контексті на особливу увагу заслуговує динаміка доходів населення та індексу споживчих цін у сучасній Україні. Тим більше що сучасна ситуація в умовах світової фінансової кризи потребує використання нових підходів до регулювання економічних процесів.

Зростання середньої номінальної зарплати за аналізований період має позитивну динаміку. При цьому слід зважити на те, що індекс споживчих цін протягом восьми років мав стійкий рівень, в середньому – 11,3% на рік. Тобто реальні доходи населення на тлі загального підвищення номінальної заробітної плати були нижчими [4, 69; 5]. Особливий інтерес у подібному аналізі викликає динаміка цін на конкретні товари та послуги, тобто ті, що безпосередньо вплинули на ІСЦ загалом та відбилися на реальних доходах населення.

Збитки від інфляції зазнають також власники фінансових активів із фіксованою вартістю. Причому в сучасних умовах одним із основних джерел позикових коштів є заощадження підприємницького та приватного сектора.

Тобто інфляція у своєму русі не лише знижує купівельну спроможність одержуваних доходів, а й ту частину коштів, що зберігаються.

З розрахунків видно, що приріст коштів у депозитах за аналізований період мав стійку динаміку зростання. Різке зниження (на тлі абсолютного збільшення) у 2004 р. було зумовлене політичною кризою та зниженням довіри населення до національної валюти та банківської системи.

На відміну від кризи 2004 р., яка мала внутрішньодержавний характер, фінансова криза 2008 р. характеризується глобальними масштабами, тобто неможливістю регулювання виключно національними ресурсами України.

Проте деякі проблеми повторюються як своєрідні «симптоми-наслідки» тих деструктивних процесів, що відбуваються сьогодні в Україні та інших

держав. Криза фінансової системи України відбилася на можливості банків платити за зобов'язаннями своїм кредиторам.

Негативна тенденція посилюється панікою населення, яке вилучає свої вклади з банків після закінчення терміну депозитних договорів.

Так, за перші 20 днів жовтня 2008 р. банківські депозити зменшились на 17,6 млрд. грн., з яких 13,5 млрд. грн. забрали фізичні особи. Такий приплив готівки суттєво підвищив попит на готівкову валюту та товари. В результаті виникає небезпека збільшення тиску на валютний курс, зниження ліквідності банків та інфляційного стрибка. Активне зростання цін посилюється ще й тим, що порушується оптимальний критерій – готівка у грошовій масі має становити 25-27%. Нині вона вийшла за межі 32%, як пояснив голова Національного банку України [16].

Таким чином, порушується головне макроекономічне тотожність ($S=I$), до забезпечення якого прагнули багато економічних шкіл, починаючи від класиків з їхньою концепцією саморегулювання ринку, і закінчуючи Кейнсіанської теорією державного регулювання. Іншими словами, заощадження населення з категорії «вилучення» з економіки мають перетворитися на «ін'єкції», тобто інвестиції.

Однак для того, щоб максимально точно з'ясувати причини та механізм розвитку інфляції у певний момент історії та на сучасному етапі, зокрема,

необхідно проаналізувати цілий комплекс макропоказників у їх тісному взаємозв'язку.

Інфляція, з її поглиблення, з тимчасового стимулятора економічного зростання перетворюється на гальмо, підриваючи рушійні сили розвитку.

Незалежно від того, в якій сфері зароджується інфляція, виникає ланцюгова реакція (пряма та зворотна), оскільки виробництво, розподіл, обмін та споживання перебувають у системній залежності. Будучи наслідком розбалансованості економіки, інфляція, своєю чергою, посилює диспропорції відтворення та дезорганізує господарські зв'язки.

Нерівномірне зростання цін за товарними групами породжує нерівність норм прибутків, ставок заробітної плати, що стимулює відтік коштів і кадрів з одного сектора економіки до іншого (у Україні з промисловості на торгівлю та фінансово-банківський сектор) [12, 38].

Проводячи паралель щодо ситуації, що склалася в Україні, насамперед слід підтвердити, що перехід до ринкової економіки ознаменувався розривом господарських зв'язків республік колишнього СРСР, розбалансованістю та диспропорціями в економіці, стагнацією. Результатом дезінтеграційних процесів стало значне зниження виробництва ВВП загалом.

Починаючи з 2000 р. спостерігається зростання ВВП. Однак цю тенденцію не можна назвати зростанням і тим більше розвитком, оскільки спостерігається процес відновлення втраченого потенціалу та обсягу виробництва, досягнутого до 1990 р. Щодо виробництва ВВП на душу населення, то якщо порівняти цей найважливіший показник з іншими державами, то виникають сумніви щодо можливості інтеграції з розвиненими державами на паритетних засадах.

За даними ООН, 2000 р. Україна знаходилася на 100 місці з виробництва ВВП на душу населення, після таких держав, як Люксембург – 50061, США – 34142, Канада – 27840, Японія – 26755, Норвегія, Швейцарія, Данія, Австрія, Нідерланди, Німеччина, Франція, Італія, Великобританія відповідно – 26133, Сінгапур – 23356, Польща – 9051, Росія – 8377 [19],

Білорусь – 7544, Казахстан – 5871, Китай – 3976, Україна – 3816 дол. США [7]. Порівнюючи дані ООН з даними, наведеними в таблиці за той же період (2000 р.), але в національній валюті, тобто 3436 грн., то виникає висновок про подвійність ситуації: занижені дані Держкомстату України (курс гривні до долара США 2000 р. становив 544 грн./100 дол.) [5], або, навпаки, завищено показник ООН [18].

За даними Світового банку за 2008 р., Україна увійшла до трійки найбільш розвинутих країн Європи. Показник ВВП на душу населення (з урахуванням паритету купівельної спроможності – різниці цін на окремі товари та послуги у різних державах) становить 6,92 тис. дол. [8].

У структурі українських підприємств переважає торгівля, яка до 2007 року зайняла четверту частину всіх суб'єктів господарської діяльності.

Однак це радше підкреслює привабливість цього виду діяльності, зумовлену великим рівнем рентабельності порівняно з промисловістю та сільським господарством. Фінансова діяльність, операції з нерухомістю, послуги активно розвивалися.

Інфляція підриває стимули антивитратного механізму, знецінюючи грошові накопичення підприємств, населення та послаблюючи зацікавленість у результаті господарської діяльності [2, 39]. Іншими словами, феномен «грошової ілюзії» (тобто автоматичне повернення цін на колишній рівень) у сучасних умовах не працює, оскільки всі економічні суб'єкти усвідомлюють неоднозначність кожної окремої ситуації в економіці.

У свою чергу, практика підтвердила, що еволюціонують та ускладнюються всі процеси, що відбуваються у всіх сферах діяльності. Тому кожен наступний цикл та інфляція можуть одночасно частково повторювати та суперечити попередньому етапу розвитку. У сучасних умовах практично неможливо використати

конкретні інструменти в антиінфляційній політиці. Це має бути комплекс заходів.

Інфляція стимулює розвиток «тіньової економіки», спотворює структуру споживчого попиту, що проявляється у недовірі до національної валюти, придбання цінних товарів, іноземної валюти, нерухоності [2, 39].

Це підтверджує її двоїстий характер та сутність у перерозподілі доходів.

Дестабілізація зовнішньоекономічної діяльності за умов девальвації призводить до подорожчання імпорту. Таким чином, вимагає подальшого дослідження безпосередньо грошовий ринок у його тісному взаємозв'язку з ринком товарів та послуг. Використовуючи дані, отримані в результаті аналізу основних тенденцій розвитку галузевої структури, динаміки доходів та прибутків, а також показників, відображають рух фінансових ресурсів у вигляді вилучень та ін'єкцій в економіці, зроблено спробу найбільш точно визначити природу розвитку інфляційних процесів. Так, наприклад, дослідження грошового ринку як механізму регулювання інфляційних процесів включає аналіз впливу попиту на рівень цін, обумовленого появою доходів у населення за рахунок дефіциту держбюджету та позабюджетних фондів соціального страхування. Інакше кажучи, фінансування соціальних витрат відбувається, зазвичай, з допомогою додаткової емісії.

Необхідно також чітко уявляти, що інфляція, за своєю суттю, – не просто збільшення кількості грошей у обігу. У разі, коли обсяги випуску ВВП зростають, має відбуватися і адекватне збільшення грошової маси, яка потрібна на опосередкування матеріальних потоків.

Тому інфляцію, як показник зростання цін, слід розглядати з погляду причин її виникнення та розвитку. Дослідження показали, що динаміка доходів суб'єктів економіки, структура національної економіки та інші загальноекономічні показники впливають безпосередньо на рівень цін.

Проте для отримання повного переліку причин та можливих тенденцій розвитку тих чи інших цінових змін слід поглибити проведений аналіз дослідженнями розвитку грошового ринку в Україні шляхом вивчення впливу на економіку таких грошових показників, як рівень грошової маси та коефіцієнт монетизації, співвідношення кредитів та депозитів, а також пропорцій між готівкою та безготівковими грошима [17].

2.2 Воєнні загрози економіці України

Досвід країн, що пройшли кризу війну, суттєво залежав від унікального міксу внутрішніх і зовнішніх умов.

По-перше, війни відрізняються тривалістю, масштабом і руйнівними наслідками (див. рис.). Наприклад, ірано-іракська війна 1980-х тривала майже вісім років і коштувала економіці Іраку 452,6 млрд дол. (сім ВВП країни на той час). Здавалося б, п'ятиденна війна в Грузії тривала недовго, але країна втратила 2008 року приблизно 23% ВВП (близько 2 млрд євро). Японія у Другій світовій війні втратила чверть свого національного багатства й третину виробничих потужностей [20].

По-друге, країни мали різний запас міцності, входячи у спричинені війною кризи. Відрізнялися довоєнний стан і структура економіки, рівень розвитку фінансових регуляторів та інституцій, рівень довіри до них і до національної валюти, обсяг резервів і державного боргу, динаміка інфляції у довоєнний період і ступінь закореності інфляційних очікувань тощо. Так, на

користь України зараз грають успішний досвід політики інфляційного таргетування та здійснені реформи банківського сектору [21].

Два останні десятиліття минулого століття наочно демонструють зміну парадигми розвитку енергетики, яка відповідала промисловій цивілізації та багато в чому її визначала. Відбулося скорочення темпів зростання душевого енергоспоживання як у розвинених країнах, так і по світу в цілому. Раніше воно подвоювалося приблизно кожні 50 років у благополучні періоди. Вочевидь, під час глобальних катаклізмів відбувалася стагнація і навіть зниження середньодушового споживання енергії, але, починаючи з 80-х. минулого століття, ця тенденція зберігалася за зростання світової економіки.

Енергетична криза 1973 року простимулювала старт розробок у сфері альтернативної енергетики, що дозволило розпочати використання відновлюваних джерел енергії та зробити їх пріоритетним напрямом національних енергетичних стратегій більшості розвинутих країн. Отримали право на життя ізольовані установки генерації електроенергії та тепла, які започаткували індивідуальну енергетику. Також, у цей період завершився цикл зростання загальносвітового виробництва та споживання енергії, який збільшив навантаження на навколишнє середовище в п'ять разів за п'ятдесят років. Крім цього, даний цикл зробив актуальними питання дбайливого ставлення до енергії і поставив перед людством питання можливості повного виснаження невідновлюваних природних ресурсів. Сформувалася концепція сталого розвитку. Завдяки цьому раніше не пов'язані тенденції енергоємності та енергоефективності стали розглядатися в єдиному напрямку зниження загального споживання енергії.

Під впливом процесу глобалізації посилилася взаємодія та взаємопроникнення регіональних енергосистем. Намітилася інтеграція великих територій, що володіють значною в часі історичною спільністю соціально-економічного розвитку, енергетичною базою природних енергоресурсів, що взаємодоповнюється, і використовує відповідні виробничі потужності³, що відображає концепцію антропогенної енергетики, яка є еволюцією технологій і засобів перетворення. Якщо спочатку людині була необхідна елементарна

захист від довкілля, то згодом, завдяки накопиченню досвіду і знань, з'явилася можливість як розширити набір доступних джерел енергії, а й удосконалювати шляхи її застосування.

Зокрема, найважливішим етапом даної еволюції стало використання енергії води та вітру, що відбулося значно раніше, ніж настала перша інноваційна хвиля за класифікацією Й. Шумпетера (використання енергії води, розвиток текстильної промисловості та металургії, з 1780-х по 1840-і роки), який розумів інновації як нововведення у технології та управлінні, а й у використанні ресурсів [1]. Доцільно відзначити, що через минулі століття найбільш ідеальне майбутнє енергетики, на вищому технологічному рівні, пов'язується з тими самими видами енергії.

Історичний досвід показує, що у енергетиці спостерігається досить циклічна зміна домінуючих енергоресурсів. У середньому кожні 30–50 років після впровадження інноваційного джерела енергії він заміщав інші, досягаючи 70 % в енергобалансі та утримуючи лідируючі позиції протягом 15–20 років. Так сталося з вугіллям на рубежі XIX і XX століття, в рамках другої інноваційної хвилі за Й. Шумпетером (винахід парового двигуна, впровадження залізниць та розвиток сталеливарної галузі, 1840–1900 роки), і пізніше з нафтогазовими копалинами. Зазвичай перехід супроводжувався глобальною трансформацією існуючої енергосистеми та її інфраструктури. У рамках третьої хвилі (1900–1950 роки) разом із новим енергоносієм прийшло розуміння, що нафта не лише паливо, а й найважливіша сировина для хімічної промисловості, відповідно з'явилися розробки щодо застосування біодизелю та біоетанолу. У рамках четвертої хвилі (з 1950-х років до кінця 1980-х) почалося активне використання енергії на основі біомаси, яка найкраще представляє антропогенну еволюцію енергетики. Ставши першим видом палива, відкритою людиною, біопаливо зберегло свою значущість протягом тисячоліть і завдяки вдосконаленню інноваційних технологій пройшло шлях від одного із шкідливих для навколишнього середовища джерел енергії до статусу перспективного та екологічно чистого палива. Нафтова криза 1973 року дала імпульс до активного застосування відновлюваної енергетики, започаткувавши розробки менш

енергоємних технологій, почав формування відновлюваної енергетики як нової галузі в рамках четвертої інноваційної хвилі, що завершується. До цього часу виробництво енергії на базі відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) розглядалося як науково-технологічне завдання далекого майбутнього, коли традиційні джерела енергії за будь-якими економічними чи фізичними параметрами стануть недоступні [2]. Криза 1973 року наблизила розв'язання цього завдання, ввівши обмеження щодо постачання паливом у низці країн практично всіх установ та організацій. США ввели жорстке нормування мазуту, галузям було заборонено переходити з вугілля на нафту, авіакомпанії обмежили кількість вильотів, з метою економії енергії скоротили робочий день. Енергоємні галузі, такі як сталеплавильна та хімічна промисловість, скоротили виробництво. У промислове виробництво скоротилося на 13 %, Японії – 20 %, ФРН – 22 %, Великобританії – 10 %, Франції – 13 %, Італії – 14 % [3]. Ряд країн, наприклад ФРН, маючи на той час високий промисловий та науковий потенціал, активно почали розвивати сегмент відновлюваної енергетики. Реалізація поспішно розроблених концепцій впровадження та використання ВДЕ продовжилася і в посткризовому періоді, набуваючи необхідних рис перспективних стратегій на довгостроковий період, використовуючи переваги сучасних інноваційних технологій у рамках п'ятої інноваційної хвилі.

Можна наголосити, що у посткризовий період кінця 80-х років ХХ століття більшість національних урядів, створюючи стимулюючі багатопланові умови для розвитку альтернативної енергетики, не очікували миттєвого економічного ефекту.

Оцінювалися соціальні та екологічні наслідки, позитивний вплив даного напрямку на збереження клімату та довкілля людини. Передбачалося, що зростання використання ВДЕ покращить світову екологічну ситуацію, їхня невичерпність додасть певної економічної стабільності, зменшивши залежність сучасних держав та їх економік від необхідності імпорту невідновлюваних джерел енергії. Їхнє застосування гарантує незатратне, порівняно з будівництвом енергопередавальної інфраструктури, але ефективне енергозабезпечення віддалених регіонів. Економічний цикл розвитку

відновлюваних джерел енергії пройшов дві складові: інноваційну та імітаційну (фаза поширення інновацій за Шумпетером).

Сучасна науково-технічна література до альтернативних джерел енергії (АЕ) відносить такі форми енергії, як: сонячна, вітрова, енергія морських хвиль, припливів та відливів, енергія біомаси, низькопотенційна теплова енергія.

Вживане в літературі ширше визначення відновлюваних джерел енергії (ВДЕ), включає такі джерела як біомаса, що використовується для отримання тепла традиційним способом спалювання, і геотермальна енергія.

Таким чином, відновлювана енергія – це енергія, що виробляється за допомогою ресурсу, який швидко поповнюється (відновлюється) в результаті природного або природного безперервного процесу.

Дискусії про ефективність відновлюваних джерел та терміни їх окупності, їх конкурентоспроможності велися в країнах Європейського Союзу в різний час, і продовжуються дотепер [4]. прийнято стимулюючі закони, які зобов'язують економити енергоресурси. З екологічної точки зору розвиток ринку ВДЕ розглядається як ефективний напрямок зменшення викидів забруднюючих речовин та зниження парникового ефекту, що викликається застосуванням невідновлюваних видів енергії. При зовнішній відсутності взаємозв'язку між розвитком ринків традиційних паливно-енергетичних ресурсів (ТЕР) та відновлюваної енергетики такий зв'язок формується і стає все реальнішим. Останніми роками інтерес до поновлюваних джерел енергії зростає.

З економічної точки зору ВДЕ можна розглядати як ефективний засіб стимулювання інноваційної та ділової активності у національних економіках, створення додаткових робочих місць, формування нових значних джерел надходжень від імпорту обладнання. Класична пропозиція споживачеві інноваційної технології в секторі ВДЕ може бути, як і закриває попередні технології (радикальна інновація), так і модифікує їх (наприклад, плівкові елементи сонячних батарей).

Часто зустрічаються комбінаторні інновації, наприклад, у вітроелектрогенераторах, поєднуючи конструкційні елементи нововведень. Усі перспективні інноваційні розробки в галузі ВДЕ мають націленість на збереження фінансових ресурсів, орієнтовані на споживача, поступово забезпечуючи прийнятний термін окупності та повернення вкладених коштів.

Незважаючи на очевидні переваги, низка ВДЕ ще відносно дорога порівняно з традиційними джерелами енергії. Їх розвиток та використання залежить від різних форм прямого та непрямого субсидування з боку національних урядів, що формує неточну економічну модель на ринку енергетики даного сегменту.

Нижче автор розгляне етапи політичної, фінансової та інформаційної підтримки масштабного застосування ВДЕ. Тут же наголосимо на недооцінці значного потенціалу відновлюваних джерел у справі глобальної боротьби з бідністю. Даний вид енергії, стаючи рентабельним, дозволить регіонам у різних поясах планети оперативно реагувати на зростаючий світовий попит на енергію. На відміну від традиційних великих електростанцій, об'єкти ВДЕ швидко будуються, дозволяє провести електрифікацію країни без будівництва дорогих інфраструктурних проектів передачі електроенергії на великі відстані.

Загальновідомо, що будь-яка інфраструктура, така як мережа ліній електропередач, одна з ключових основ економіки, потребує своєчасної підтримки її робочого стану, оскільки впливає на стан усієї економіки. Оптимізація витрат шляхом застосування локальних ВДЕ дозволить уникнути економічних коливань у довгостроковому періоді, звівши їх до технічних інновацій відновлюваних джерел, поступово вводячи в експлуатацію нове обладнання, незрівнянне за вартістю з оновленням інфраструктурних мереж. Масове застосування ВДЕ зменшить вплив однією з основних складових довгих циклів Н. Д. Кондратьєва [5, с. 45] (теорія циклів економічної кон'юнктури тривалістю 40-60 років) – своєчасне оновлення енергопередавальної інфраструктури, не усунувши, звичайно, такі фундаментальні фактори як оновлення будівель, доріг, інших складних виробництв. Крім цього, зазначимо, що у другій фазі циклу Н. Д. Кондратьєва – вершині після фази зростання, коли

спостерігається зростання цін на енергоносії при сплеску ділової активності, виробництво відновлюваної енергії, вартість якої не має кон'юнктурних сплесків, зменшить вплив даного чинника. На фазі депресії, коли економіка потребує додаткових енергопотужностей, інноваційна модернізація ВДЕ прискорить вирішення цієї проблеми. Н. Д. Кондратьєв вважав, що економічне зростання стимулюється нововведеннями, які є привабливими для інвестицій, що викликають пошук нових технологічних рішень, що довело розвиток сектора ВДЕ, що зажадало створення нового обладнання, промислових потужностей для його виготовлення, ставши джерелом та стимулом інновацій. Доречно привести порівняння і з мобільним зв'язком, коли швидке проникнення у великі, погано обслуговуються, слабонаселені регіони без необхідності інвестицій у прокладання кабелів та супутньої інфраструктури дозволили 65% населення африканських країн отримати доступ до електронного зв'язку.

Розглянемо недооцінку економічних і екологічних наслідків застосування невідновлюваних джерел енергії, що історично склалася. Як відомо, військовий інженер М. Карно припустив взаємозалежність двох фізичних параметрів, об'єму та тиску при різних температурних режимах, не розглядаючи при цьому камеру згоряння, паливне джерело та відходи від згоряння, описавши ідеальний процес. Фундаментальні параметри циклу пов'язані математичним рівнянням. Н. Карно пояснив, що в даному циклі виявити корисну механічну роботу без палива як акумулятора енергії не можна.

Далі, К. Маркс використовував поняття ідеального циклу процесу відтворення як методологічний принцип. У його циклі параметри порівнюються наступним чином. В абстрактному циклі відтворення забезпечується еквівалентний обмін під час всього циклу, немає прибутку без використання у циклі робочої сили, яка виробляє додаткову вартість. Б. Клапейрон одягнув математичну форму ідеї Н. Карно, пізніше модель була доповнена камерою згоряння, або як тоді говорили «топкою», усвідомивши значення джерела процесу.

Російський вчений С. А. Подолінський вперше поєднав політекономію з фізичною основою, представивши Землю відкритою системою, що отримує

сонячну енергію (відновлюваного джерела), склавши енергетичний баланс сільськогосподарської діяльності, що залучає в економічний обіг цю енергію. Австрійський вчений Е. Захер вперше порівняв співвідношення використання відновлюваних та невідновлюваних джерел для Пруссії та Австрії: споживання на душу населення культурних рослин та дерев у порівнянні з вугіллям склали 19 млн. ккал та 9 млн. ккал відповідно [6; 7].

Ряд сучасних економічних поглядів продовжують ігнорувати наслідки скидання відходів у повітря як майбутніх джерел нерівноваги економіки та екології наступних поколінь. Підсумковий документ щодо ВДЕ (резолюція № 33/148 Генеральної Асамблеї ООН від 20 грудня 1978 р.) щодо відновлюваних джерел енергії [8] вперше окреслив питання про оцінку економічної доцільності їх використання «у світлі наявних в даний час і технологій, що розробляються», а також про важливість активного міжнародного співробітництва в цій сфері. Було ухвалено рішення про скликання в 1981 році Конференції з нових та відновлюваних джерел енергії, яка відбулася в серпні згаданого року в Найробі.

Представники 125 держав розробили рекомендації щодо активізації міжнародних зусиль у розвитку альтернативних джерел енергії [9].

Доповідь конференції була схвалена резолюцією ООН на 84 пленарному засіданні від 04.12.1981 (A/36/PV.84). Експерти ООН запропонували таку класифікацію відновлюваних джерел енергії: – сонячна та вітрова енергія; – енергія від використання торфу, біомаси, включаючи відходи сільського, лісового, промислового та комунального секторів; – енергія падаючої води, включаючи ГЕС, потужністю менше 1 МВт; – геотермальна енергія; – хвильова енергія, включаючи енергію течій, припливів та відливів, а також енергія температурних перепадів океану; – Енергія залишкового тепла землі (низькопотенційна енергія). «Посібник з енергетичної статистики» Міжнародного енергетичного агентства [10] формулює кілька видів відновлюваної енергії: енергія, що виробляється з таких джерел, як сонце, вітер, біомаса, а також геотермальні, гідроенергетичні та океанські ресурси, тверда біомаса, біогази.

До ВДЕ, що класифікуються за ознакою одержання, відносять відходи сільського та лісового господарства, тверді урбаністичні відходи, такі як пластик, картон, залишки їжі, промислові відходи (включаючи целюлозно-паперові підприємства). В енергобалансі світу тверді біоенергоресурси становлять 92,5% від біопалива загалом. Звичайні дрова не можна назвати екологічно-дружнім джерелом енергії, але вони не вимагають складного процесу виробництва, широко поширені не тільки в країнах, що розвиваються.

Енергетичний еквівалент деревних та лісових відходів, швидкорослих дерев (верба, тополя, евкаліпт), цукрових культур (буряк та очерет), крохмальних культур (кукурудза), зернових (пшениця, ячмінь), олійних (ріпак та соняшники) культур також досить високий. Якщо використовувати одну десяту від 120 млрд. тонн сухої органічної речовини, що формується фотосинтезом, можна повністю відмовитися від використання нафти.

ВДЕ об'єктивно необхідні в енергетиці, де невідновлювані копалини на теплових електростанціях збільшують парниковий ефект або ризики атомних станцій (аварія на Фукусіма) плюс існуюча проблема зберігання ядерних відходів [11].

Ряд експертів пропонує ввести у класифікацію ВДЕ поняття можливості чи неможливості складського зберігання первинного джерела. Зрозуміло, що енергія вітру, сонця, геотермальних припливів потрапляють у другу групу, а побутові відходи, дрова, вихідний матеріал для біогазу можуть формувати подібну статистику.

Такі параметри як потреба енергії національної економіки, наявність власних невідновлюваних ресурсів, географічне розташування країни визначає інтенсивність використання ВДЕ. До економічних та геофізичних параметрів ефективного використання ВДЕ додалися й політичні вимоги забезпечувати енергетичну незалежність національних економік [12].

Поступово сформувалися соціальні потреби використання ВДЕ. Серед них розуміння факту відсутності доступу двох мільярдів осіб до нашої країни, і за її межами.

Так, масштабна монетизація значно підвищує ризик галопуючого зростання інфляції. Це підтверджує досвід Німеччини (інфляція в жовтні 1923 року становила 29500% до попереднього місяця (м/м), Австрії (129% м/м у серпні 1922 року) і Польщі (275% м/м у жовтні 1923 року) після Першої світової війни, Японії, Німеччини, Угорщини, Австрії — після Другої світової війни, Південної Кореї під час Корейської війни (213% р/р у 1951 році), Сербії після розпаду Югославії (1,16 × 1014% р/р у січні 1994 року), Ізраїлю після Ліванської війни (480% р/р у листопаді 1984 року) тощо [26].

Масштабна емісія призводила також до втрати центробанком незалежності, руйнувала довіру до монетарної політики. За гіршого сценарію — ставала причиною значної доларизації економіки або навіть відмови від національної валюти, втрати впливу центробанку на грошово-кредитну систему країни та потреби в грошовій реформі через карколомне знецінення національної валюти [27].

От чому Національний банк України ще на початку війни зобов'язався обмежити фінансування уряду покриттям лише критичних видатків і зберігати максимальну прозорість у висвітленні таких операцій. В умовах війни рішення про монетизацію бюджету було фактично безальтернативним, водночас обмежені обсяги допоможуть мінімізувати її негативний вплив.

НБУ приділяє значну увагу дослідженню світового досвіду монетарної політики, щоб навчитися на чужих помилках і водночас використовувати найкращі світові практики у власній монетарній політиці.

Із перших годин війни НБУ імплементував заздалегідь розроблений антикризовий план для заспокоєння панічних настроїв і стабілізації фінансової системи країни, зафіксувавши обмінний курс гривні до долара та запровадивши низку адміністративних обмежень. Курсова стабільність гривні й сьогодні залишається якорем для очікувань в умовах невизначеності та ключовим засобом виконання пріоритетних цілей Національного банку.

У критичний момент НБУ також не залишився осторонь фіскальних проблем. Для протидії війсьній агресії Україні Національний банк розпочав монетизацію дефіциту державного бюджету для фінансування критичних

видатків уряду. Це допомогло оперативно підтримати обороноздатність країни, забезпечити безперебійне функціонування критичної інфраструктури та системи державних фінансів загалом. Водночас НБУ дотримується підходу, який передбачає обмеження обсягів емісійного фінансування дефіциту бюджету. Це дає змогу мінімізувати негативний вплив від таких операцій на економіку [28].

Наразі лєвова частка емісійного фінансування дефіциту бюджету стерилізована валютними інтервенціями та зв'язана депозитними сертифікатами. Тож прямий вплив від друку коштів на інфляцію помірний. Послідовна та прозора монетарна політика, а також проведені в попередні роки реформи посилюють спроможність НБУ зберігати контроль за інфляцією та очікуваннями.

Крім того, НБУ разом із урядом шукає шляхи для відмови від емісійного фінансування бюджету наступного року. Підтриманий парламентом у другому читанні державний бюджет на наступний рік передбачає повністю беземісійне фінансування, що, зокрема, підтверджується заявами Міністерства фінансів та Меморандумом про економічну та фінансову політику з МВФ [29].

Також Україна цього року отримала значну підтримку від міжнародних партнерів. За підсумками року, обсяги міжнародної фінансової допомоги перевищать 31 млрд дол. США. До цього маємо вже озвучені попередні домовленості про надання 2023 року 18 млрд євро Європейським Союзом і близько 10 млрд дол. — Сполученими Штатами Америки [30].

Усе це дасть змогу зберегти стабільність фінансової системи в період активної фази воєнного конфлікту, а також сприятиме відновленню економіки та фінансових ринків після Перемоги.

2.3. Напрями підвищення ефективності антиінфляційної політики України

Боротьба з некерованою інфляцією одна із головних проблем державного регулювання, де тримається вся соціально- економічна, фінансова і банківська

політика. З метою стримування інфляції та зменшення її негативних наслідків уряд здійснює антиінфляційну політику. Антиінфляційна політика – це комплекс відповідних заходів державного регулювання економіки, вкладених у боротьбу з інфляцією [31, з 159].

Втілення в життя такої політики вимагає від уряду розробки антиінфляційної програми, яка визначає цілі, завдання та засоби її реалізації, які залежать від стадії інфляційного процесу, його інтенсивності та інших факторів. Важливою частиною розробки

Антиінфляційною програмою є встановлення кількісних показників, які визначають її кінцеві результати. Насправді до них ставляться цінові показники (температура інфляції, індекс споживчих цін та інших.), динаміка грошової маси у обороті, обсяг і динаміка державних витрат. Засоби боротьби з інфляцією можна поділити на дві частини: а) антиінфляційна стратегія – цілі та методи довгострокового характеру; б) антиінфляційна тактика – заходи короткострокового періоду [32, з. 111]. Антиінфляційна політика має бути націлена не так на повне погашення інфляції, як на зведення її до прийнятого рівня, при якому не просто пом'якшилися б її найбільш негативні наслідки, а інфляція мала б контрольований характер, була б інструментом стимулювання економічного розвитку. Регулювання інфляційних процесів в Україні на сучасному етапі передбачає такі напрямки:

1. Зниження інфляційних очікувань. Однією з найважливіших завдань антиінфляційної стратегії є погашення інфляційних очікувань, передусім адаптивних цінових. Для подолання психології населення, позбавити їх страху перед знеціненням заощаджень, запобігання нагнітання поточного попиту, який зумовлений безперервним подорожчанням товарів та послуг, необхідно ліквідувати очікування щодо майбутньої інфляції. Світовий досвід доводить, що інфляційні очікування швидше долали там, де виконували принаймні дві умови.

Перше - уряд твердо дотримується курсу поступове викорінення некерованої інфляції. Це досягається за умови, коли уряд ставить собі цілком певні, практично здійсненні і такі, які можна легко перевірити, антиінфляційні

завдання, заздалегідь інформує про це населення і неухильно домагається вирішення цих завдань [33, с. 144].

Другим невід'ємним компонентом антиінфляційної стратегії є ефективна монетарна політика. Її відмінна риса – запровадження жорстких лімітів на щорічні прирости грошової маси. Цей показник визначається довгостроковим темпом зростання реального виробництва та таким рівнем інфляції, який уряд вважає прийнятним та зобов'язується контролювати. Для того, щоб грошова політика була справді антиінфляційною, зазначений ліміт треба дотримуватись протягом тривалого часу і, найважливіше, незалежно від стану бюджету, інтенсивності інвестиційного процесу, рівня безробіття тощо.

2. Скорочення бюджетного дефіциту. Важливим заходом антиінфляційної політики є скорочення бюджетного дефіциту з його повної ліквідації. До його здійснення можна йти двома шляхами – через збільшення доходів та зменшення видатків держави. Перевагу слід віддавати другому шляху. Це тим, що посилення податкового преса, у разі, може принести лише миттєвий “антидефіцитний” результат. У тривалому плані така політика веде до підриву стимулів до інвестування, уповільнення економічного розвитку та, як наслідок, скорочення надходжень до державного бюджету. Важливо, що вдосконалення податкової системи можна успішно перетворити на елемент антиінфляційної стратегії. Зниження ставок прибуток дає додатковий імпульс інвестиційному процесу, від якого у віддаленій перспективі слід очікувати збільшення виробництва та зайнятості, отже, маси доходів, які підлягають оподаткуванню.

3. Раціоналізація зовнішньоекономічної політики. Ефективна антиінфляційна стратегія має бути побудована так, щоб мінімізувати вплив на національну економіку зовнішніх інфляційних імпульсів, особливо тих, що пов'язані з переміщеннями через межі спекулятивних капіталів. Оскільки рух капіталів отримує концентрований вираз у сальдо платіжного балансу, необхідно зняти його інфляційний ефект.

В умовах товарного дефіциту та зниження обсягів виробництва курс національної валюти кон'юнктурно знижується через підвищений попит на

імпорт. Держава своїми необґрунтованими діями може сприяти роздмухування попиту на імпорт та іноземну валюту.

При виникненні складної інфляційної ситуації, коли стратегічні механізми стабілізації не спрацьовують, необхідно мобілізувати тактичний механізм, швидкодіючий потенціал антиінфляційного регулювання. Основною метою антиінфляційної тактики, що передбачає короткострокове регулювання поточного попиту, є підвищення норми заощаджень та зменшення рівня їхньої ліквідності. Якщо уряд має намір впливати на поведінку власників грошових доходів, спонукаючи їх до збільшення заощаджень за рахунок поточного попиту, необхідно забезпечити істотне підвищення відсотка за вкладами. У цьому випадку важливим є положення, щоб ставка відсотка не була меншою від суми поточного темпу зростання цін та рівня адаптивних очікувань. Швидке підвищення відсотка за вкладами може призвести до подорожчання кредиту, а отже, матиме згубні наслідки для інвестицій та виробництва. Люди також можуть розміщувати свої заощадження у банках. Їх необхідно заохочувати також досить високим відсотком за державними облігаціями, широким розповсюдженням акціонерних форм власності, приватизацією та перспективами вкладень грошей у нерухоме майно. Антиінфляційний ефект таких коштів значно підвищується, коли уряд не обмежується одним збільшенням норми заощаджень, оскільки є, наприклад, депозити до запитання, які мають дуже високу ліквідність, здатні будь-якої миті перетворитися на готівку, і можуть стати додатковим попитом, що посилює інфляційну нерівновагу. . Тому в інфляційній економіці необхідні заходи, спрямовані на зниження рівня ліквідності заощаджень.

Практикуються, зокрема, встановлення підвищених відсотків за строковими вкладами, розрахованими на те, щоб довше утримати депозити в банківській системі. Іноді навіть запроваджується тимчасове заморожування вкладів до запитання [34, с.98].

Щоб призупинити інфляцію в сьогоднішніх умовах, потрібно задіяти національну програму енергозбереження, а також провести модернізацію, за частковою участю держави, головних галузей економіки, що експортують

(металургійної та хімічної). Це дасть їм можливість зменшити собівартість продукції та збільшити прибуток в умовах зміцнення гривні.

Важливо уникнути будь-якого збільшення видатків бюджету під час його перегляду. Без цього неможливо буде утримати ціни на непродовольчі товари.

Потрібно вивчити доцільність створення моніторингового центру для спостереження за ситуацією. НБУ та Міністерство фінансів мають діяти узгоджено. Інші економічні структури Кабінету Міністрів мають сконцентруватися на власній програмі зниження інфляції витрат. Спекулятивні транзакції комерційних банків доцільно жорстко контролювати НБУ, оскільки такі дії посилюють тренд інфляції. Комерційні банки мають отримувати рефінансування для подальшого надання національним виробникам, при цьому потрібно забезпечити жорсткий контроль за цільовим використанням коштів з боку НБУ. У системі бюджетно – податкового регулювання слід провести оптимізацію податків, щоб посилити підтримку вітчизняного виробництва. Необхідним антиінфляційним заходом є контроль цін товарів та послуг українських монополістів, запровадження чітких та дієвих методів їх покарання. Варто також налагодити ефективний механізм митно-тарифного регулювання щодо тих товарних позицій, на які різко зростає ціна, а також не допустити зростання соціальних виплат у період кризи.

Паралельно обмежити та скоротити витрати з бюджету на утримання державного управлінського апарату.

За часи незалежності нашої країни Україна накопичила значний досвід управління інфляційними процесами. Було створено підґрунтя для застосування інфляційної політики країни і навіть, випробувано деякі методологічні підходи до прогнозування та моделювання інфляції.

Слід згадати, що з метою протидії інфляції 2014 року дії уряду та НБУ протягом такого важкого та важкого періоду характеризувалися як досить рішучі, радикальні та системні, повною мірою відповідали викликам глибокої кризи.

Наприклад, протягом минулого та поточного років НБУ вживали заходів щодо збільшення внутрішньої вартості національної валюти. Так, протягом

квітня – листопада 2014 року облікову ставку було збільшено з 6,5% до 14,0% річних, і вже у 2025 році.

- до 19,5% річних з 06.02.2015 та до 30,0% річних з 04.03.2015. Вже пізніше з 28.08.2015 ставку було знижено до 27,0% річних, і з 25.09.2025 – до 22,0% річних.

Зазначимо, що важливими адміністративними інфляційними факторами були зміни в січні 2015 року деяких положень податкової політики, а саме: збільшено акцизний збір для виробників та компаній – імпортерів підакцизних товарів та введено акцизний збір 5% від роздрібного продажу алкогольних, тютюнових товарів та палива. Істотним чинником також було введення в середині лютого 2015 року.

Зазначені дії були природною реакцією на девальвацію національної валюти та посилення інфляційного тиску. Зокрема, споживча інфляція вже на початку року, у лютому 2015 року зростала високими темпами і досягла аж 34,5% у річному вимірі, що було наслідком зростання інфляційних очікувань населення та підприємств. Зазначені чинники, а також суттєве збільшення тарифів у сфері житлово-комунального господарства спричинили погіршення прогнозованого значення споживчої інфляції на кінець 2015 року до 30,0% (базовий – до 25,0%).

Об'єктивно, найбільш суттєве збільшення цін відбулося у першому півріччі 2015 року, оскільки наслідок ефекту девальвації має відбиток протягом перших двох кварталів, а основне зростання житлово-комунальних тарифів поступово було запроваджено у першому півріччі цього року. Звичайно, вагомим фактором стримування інфляції й надалі буде низький споживчий попит та зниження цін на світових ринках. Отже, враховуючи очікуване закінчення дії ефекту девальвації та все ж таки уповільнення темпів збільшення тарифів у сфері житлово-комунального господарства, а також проведення урядом України разом з Національним банком активної антиінфляційної політики, рівень споживчої інфляції на кінець 2016 року може знизитися до 13,0%, а базової інфляції – до 8,0% [35].

У контексті наявних невизначеностей прогнозу, розподіл ризиків щодо подальшого інфляційного розвитку є асиметричним та зміщений у бік зростання. Не виключається і можливе погіршення військового протистояння на сході України, яке, зрештою, може призвести до значної переоцінки інвестиційних ризиків та спричинити додатковий відтік капіталу з країни, що призведе до подальшої девальвації національної валюти та чергового сплеску інфляції.

У світлі всього вищесказаного, характеризуючи основні параметри грошово-кредитної політики у 2015 році, слід зазначити, що відповідно до чинного законодавства НБУ під час виконання своєї головної функції - підтримання стабільності національної грошової одиниці України повинен мати пріоритет досягнення та підтримки цінової стабільності в державі.

Очікується, що цьому сприятиме і підписана угода з Міжнародним валютним фондом у рамках Механізму розширеного фінансування (EFF).

Також, грошово-кредитна політика 2015 року має реалізовуватись з урахуванням низки кількісних орієнтирів щодо нарощування пропозиції грошової маси. Це, з одного боку, забезпечить потреби економіки країни в грошах з метою виконання платежів, а з іншого – сприятиме та стимулюватиме мінімізацію монетарного тиску на інфляційні та девальваційні процеси.

Таке збільшення монетарної бази, яке за прогнозами вкрай важливе для покриття потреб економічної та банківської сфери у засобах платежу, становить близько 30,0%, або близько 100 млрд. грн. Очевидно, можна очікувати, що грошовий попит головним чином і далі буде обумовлений прямим збільшенням попиту саме на готівковий сегмент національної валюти, який є причиною тенденцій недовіри вкладників до комерційних банків і проведення виплат ФГВФО. У той же час, обсяг гривні, який НБУ вилучає з ринку шляхом продажу валюти, мабуть, не буде значним, з урахуванням чинника обмежених міжнародних резервів.

Очікується, що вказаний прогнозний орієнтир все ж таки залишиться певною мірою гнучким, враховуючи умови існування економічної системи, що

постійно змінюються, в цілому, а також можливість його зміни після схвалення параметрів оновленої програми з МВФ.

Враховуючи все сказане вище, доцільно зазначити, що застосування доступного інструментарію регулювання всього фінансового ринку в 2015 році дещо ускладнюється у зв'язку з наступним:

- низька довіра до системи комерційних банків, що може зумовлювати продовження відтоку депозитів із банківської системи;
- наявність надлишкової ліквідності, головним чином, внаслідок здійснення виплат ФГВФО;
- сегментованість міжбанківського ринку, що заважатиме перерозподілу ліквідності та потребуватиме суттєвої участі НБУ.

Таким чином, інструменти грошово-кредитної політики, з урахуванням необхідного моделювання та прогнозування інфляції, будуть використовуватись у напрямку:

1. Забезпечення на належному рівні внутрішньої вартості національної валюти для протидії інфляційному та девальваційному тиску.

Зазначене буде досягатись за рахунок активного використання НБУ процентної політики. У рамках такої роботи вже двічі у 2015 році НБУ підвищував облікову ставку з 14,0% до 30,0% річних, та двічі знижував із 30,0% до 22,0% річних.

2. Перерозподіл ліквідності. За умови тривалої низької довіри населення до банківської системи на грошово-кредитному ринку НБУ з високою ймовірністю й надалі користуватиметься заходами як активне застосування інструментів з надання ліквідності, і її стерилізації.

3. Усунення невизначеності з допомогою впливу об'єктивних ринкових механізмів ціноутворення на фінансові ресурси. Зокрема, збільшенню ліквідності валютного ринку сприятиме функціонування єдиного обмінного курсу гривні.

4. Поступової ліквідації адміністративних заходів, впроваджених зниження тиску на платіжний баланс, здійснюватиметься у міру стабілізації ситуації на грошово-кредитному ринку.

ВИСНОВКИ

Таким чином, інфляція - це складне соціально-економічне явище, основною формою прояву якого є стійке загальне зростання цін та знецінення грошей. Головною причиною інфляції виступає емісія грошових знаків і, як наслідок, надлишок грошової маси в обігу порівняно із реальними потребами господарського обороту у грошах.

Темп інфляції в Україні неухильно, хоч і повільно знижується (з 84,4 % 1998 р. до 13,5 % 2022 р.). Цьому сприяє поліпшення макроекономічних показників. Прогнозується подальше зниження темпу інфляції до 6,5 – 8 % у 2009 р. та 4,5 – 6 % у 2026 р [4].

В Українській економіці інфляція має свої особливості та проблеми. Основними проблемами зниження темпу інфляції в є: залежність внутрішніх цін на енергоносії від світових цін на нафту; випереджає інфляцію зростання ціни продукцію природних монополій і тарифів послуги ЖКГ; погіршення якості емісії грошей у зв'язку з переважанням валютного та зниженням кредитного каналу емісії; вилучення коштів у стабілізаційний фонд та формування бюджету з профіцитом.

Основним методом боротьби з інфляцією є антиінфляційна політика, яка є системою заходів щодо попередження та подолання інфляції. Основними антиінфляційними заходами на період 2009-2022 р.р., Затвердженими Урядом РФ являються: обмеження зростання регульованих ціни продукцію природних монополій і тарифів послуги ЖКГ при посиленні контролю над витратами монополістів; сдержання зростання цін на ПММ за допомогою стимулювання конкуренції, у тому числі шляхом організації біржової торгівлі, збільшення пропозиції на внутрішньому ринку за рахунок зниження податкового навантаження та стимулювання технологічного оновлення нафтового сектора; стимулювання зростання пропозиції продовольчих товарів шляхом підвищення рівня конкуренції, полегшення виходу на ринки селянських та фермерських господарств, удосконалення системи регулювання імпорту сільськогосподарської продукції; заходи щодо підвищення довіри населення до

фінансових ринків та банківської системи, спрямовані на збільшення схильності населення до заощаджень та уповільнення швидкості обігу грошей; проведення консервативної грошової та бюджетної політики.

Перелічені заходи допоможуть збити темпи інфляції лише на конкретний часовий період, але для цінової стабільності в довгостроковій перспективі необхідний перехід від розрізнених заходів до єдиної комплексної програми зниження темпів інфляції. У рамках цієї програми необхідно забезпечити формування науково обгрунтованої цінової політики та створення сприятливих макроекономічних умов. Цінова політика має базуватися на таких принципах: демонополізації економіки та ринків; стимулювання ринкової конкуренції; зменшення кількості торгових посередників; правове регулювання торгових націнок посередників з урахуванням соціальної значимості товарів та послуг; жорсткий контроль за дотриманням встановлених граничних значень цін (тарифів) на продукцію природних монополій та послуги ЖКГ [18].

Крім встановлення єдиної цінової політики у межах досягнення цінової стабільності необхідно також формування відповідних макроекономічних умов. В числі:

1) проведення передбачених радикальних реформ з модернізації економіки, соціальної сфери, держави з метою підвищення конкурентоспроможності України в умовах вступу до СОТ;

2) зниження залежності економічного зростання та інфляції від зовнішніх факторів, нестійкої кон'юнктури світових ринків;

3) збільшення інвестицій у виробничі технології, людський капітал, інфраструктуру з метою модернізації економіки, у тому числі експортних та несировинних галузей;

4) активне протистояння корупції та тіньової економіки, яка, за оцінками Держкомстату та МВС, контролює від 25 до 50 % ВВП відповідно, декриміналізація дозволить збільшити виробництво на 20%;

5) стримування «втечі» капіталу за кордон, яке продовжується хоча й у менших масштабах;

б) подальше вдосконалення законодавства, подолання його суперечливості, безсистемності, а також посилення контролю за виконанням законів; підвищення якості економічної політики з урахуванням попередніх помилок, посилення її передбачуваності за оцінкою Світового банку може збільшити ймовірність нових інвестицій на 30 %; відновлення довіри в українському суспільстві - до владних структур, банків, корпорацій, рублю, так як воно впливає на мотивацію угод, трансакційні витрати, ініціативи учасників ринку

21	https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/48977/9/thesis.pdf		0.23%
22	https://roundtable.bank.gov.ua/ua/news/all/schodo-rishen-komitetu-z-monetarnoyi-politiki-7578	3 джерела	0.23%
23	http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/3968/1/fakultet2013.pdf	2 джерела	0.23%
24	http://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/News/Nauka/2015/Docs/Zbirnik_materialiv_25.11.2015.pdf		0.21%
25	http://uadoc.zavantag.com/text/344/index-2.html		0.2%
26	https://otherreferats.allbest.ru/law/01398637_0.html	2 джерела	0.2%
27	https://exo.at.ua/news/2008-11-14	29 джерел	0.19%
28	http://www.sergei-kuchkov.edu.kh.ua/Files/downloads/%D0%98%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%8F%D1%86%D0%B8%D1%8...		0.19%
29	https://pl.uu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/03/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%	8 джерел	0.18%
30	http://www.ksau.kherson.ua/nb/pkg/1997-2017-02-06-1-b.html	48 джерел	0.17%
31	http://sb-keip.kpi.ua/article/download/46964/43122	2 джерела	0.15%
32	http://ua-referat.com/%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%8F%D1%86%D1%96%D1%8F_%D1%82%D0%B0_%D1%	3 джерела	0.12%
33	http://eprints.kname.edu.ua/47170	3 джерела	0.12%
34	http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/67563	5 джерел	0.11%
35	http://ni.biz.ua/8/8_6/8_63917_bumazhnie-dengi.html		0.11%
36	http://www.molodyvcheny.in.ua/files/conf/eko/14dec2015/14dec2015.pdf	8 джерел	0.1%
37	http://eprints.kname.edu.ua/5313/1/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97_%D0%94%D0%A0%D0%95.doc		0.1%
38	http://consulting-site.ru/?paged=46		0.09%
39	http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/14111/18.Ogorodnikova_fps_2021.pdf?isAllowed=y&sequence=1		0.09%
40	http://finfx.ru/pokazniki-finansiv/page/1		0.09%
41	https://devma.com.ua/uk/journals/download/t-7-18-2009		0.09%